

15. Mededeling van Edwin Dijkstra, 28 november 2012: “Het waarnemingenarchief van Drenthe (Werkgroep Florakartering) kent na 1980 geen vondsten van *Euphrasia micrantha*.”
16. Al deze vondsten en locaties zijn ingevoerd op de websites waarneming.nl en www.telmee.nl, en geverifieerd door Ton Denters of Wim Vuik.
17. S.J. van Oostroom. 1977. Flora van Nederland, ed. 19. Wolters-Noordhoff, Groningen.
18. G. Ludwig & M. Schnittler. 1996. Rote Liste gefährdeter Pflanzen Deutschlands. Schriftenreihe Vegetationsk. 28: 1–744.
19. W. Van Landuyt, L. Vanhecke & I. Hoste. 2006. Rode Lijst van de vaatplanten van Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. In : W. Van Landuyt, I. Hoste, L. Vanhecke, P. Van den Bremt, E. Verduyck & D. De Beer (red.). Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest: 69–81. Instituut voor natuur- en bosonderzoek, Nationale Plantentuin van België en Flo.Wer, Brussel. (Zie ook: www.inbo.be/content/page.asp?pid=BEL_VLA_SO0_rodelijst).

Boekbespreking 1

André Aptroot, Kok van Herk & Laurens Sparrius, *Veldgids korstmossen van duin, heide en stuifzand*, Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de KNNV, 2011, 158 pag., € 24,95 (alleen verkrijgbaar via de website van de BLWG: www.blwg.nl/veldgids), ISBN 978-90-811495-0-1.

— De ‘*Veldgids korstmossen van duin, heide en stuifzand*’ is een leuk boekje over voornamelijk grondbewonende korstmossen dat onder meer vanwege de mooie foto’s uitnodigt om het veld in te gaan. De ‘*Veldgids korstmossen*’ behandelt 65 ‘soorten’ korstmossen, waaronder alle in Nederland voorkomende soorten van de geslachten *Cladonia* en *Peltigera* en de opvallende andere grondbewonende korstmossoorten van de Nederlandse heiden, stuifzanden en duinen. Het boek heeft een handzaam formaat en is geschikt om op een excursie of wandeltocht mee te nemen; het is dus een echte veldgids. De inleidende hoofdstukken zijn helder en bondig geschreven en behandelen onder meer de biologie van korstmossen en de leefgebieden van de behandelde soorten. De soorten worden per soort behandeld. Iedere soortbespreking is voorzien van een korte maar duidelijke morfologische beschrijving, de kenmerkende kleurreactie met standaard chemicaliën of langgolvig UV-licht, een ecologische karakteristiek, een korte beschrijving van de verspreiding van de soort in Nederland met een bijbehorend verspreidingskaartje, een aantal prachtige kleurenfoto’s die een idee geven van de kleurschakeringen en de variatie in groeivormen, en meestal ook een fraaie en duidelijke tekening. In het boek zijn determinatietabellen voor de geslachten *Cladonia* en *Peltigera* opgenomen. Deze twee determinatietabellen zien er goed en gebruikersvriendelijk uit, en zijn daarmee uitermate geschikt voor de Nederlandse lichenologen en professionele gebruikers. Voor niet-lichenologen blijft het determineren van *Cladonia*’s echter lastig vanwege de te bepalen chemische kenmerken. Gelukkig is het vergelijken van een zelf gevonden grondbewonend korstmos met de opgenomen beschrijvingen en vooral afbeeldingen een goed hulpmiddel bij het determineren. Volgens de auteurs zijn de soorten van de andere geslachten dan *Cladonia* en *Peltigera* op die manier meestal goed op naam te brengen. Dat zal tot op zekere hoogte ook gelden voor *Cladonia*’s en *Peltigera*’s, en vanwege de duidelijke foto’s vermoed ik dat ook niet-lichenologen met de ‘*Veldgids korstmossen*’ een aardig eind kunnen komen met het op naam brengen van de Nederlandse *Cladonia*-soorten.

Hans Kruijer

Boekbespreking 2

A.S.J. van Proosdij, *Arnoldo's zakflora. Wat in het wild groeit en bloeit op Aruba, Bonaire en Curaçao*, ed. 4, Walburg Pers, 2012, 318 pag., € 29,50, ISBN 90-5730-162.8. — Sinds 1954 is *Arnoldo's zakflora* het standaardwerk over de flora van Aruba, Bonaire en Curaçao. De voor mij liggende editie is de recent verschenen vierde druk, en de tweede onder bewerking van André van Proosdij. De auteur had diverse redenen om aan een bewerking van de uitgave uit 2001¹ te beginnen. Ten eerst was het boek volledig uitverkocht. Dat is altijd verheugend nieuws: er is belangstelling voor de flora van de ABC-eilanden. Daarnaast waren er ook inhoudelijke redenen. Nieuwe wetenschappelijke (genetische) inzichten omtrent de classificatie van soorten in families, het APG-classificatiesysteem², worden wereldwijd meer en meer toegepast in Flora's. Het past een moderne Flora om dit systeem te adopteren. Ten slotte zijn er, zoals André in 2001 al voorspelde, weer nieuwe soorten in het gebied aangetroffen. Het aantal soorten is met 29 toegenomen; het totaal aantal soorten komt nu op 566 voor het gebied.

In de vierde editie zijn veel goede dingen uit de derde behouden gebleven, zoals het gebruik van kleurenfoto's, de zeer gebruikersvriendelijke determinatiesleutel, en de helder geïllustreerde termenlijst. Ook ditmaal is de bewerking tot stand gekomen met de inbreng van diverse specialisten, zowel lokaal als wereldwijd. Belangrijk was hun identificatie of hun bevestiging van de nieuwe soorten en het ter beschikking stellen van foto's. Het aantal kleurenfoto's is iets toegenomen, daarnaast zijn enkele vervangen door een betere.

De bewerking is echter veel meer omvattend geweest dan alleen het adopteren van het APG-classificatiesysteem en het toevoegen van een aantal nieuwe soorten. Het meest opvallend is de nieuwe soortentabel, die bedoeld is om snel en eenvoudig de naam van een plant te kunnen vinden. De acht hoofdcategorieën zijn: varens, bomen (inclusief palmen), struiken en houtige lianen, kruiden, grassen en grasachtigen, lianen (kruidachtig of basis verhout), epifyten, cactussen en waterplanten. Via keuzes met betrekking tot bladkenmerken en bloemkleur komt men meestal op een groepje van maximaal zo'n vijf soorten (meer soorten voor de wit- en geelbloemigen en de grasachtigen). Door het vergelijken van enkele beschrijvingen (en foto's voor zover beschikbaar) is dan de keuze van de juiste soort snel gemaakt. Het biedt een goed alternatief voor de gebruiker die het doorlopen van de sleutel te lang vindt duren (of te ingewikkeld vindt).

Nieuw is ook het bij alle soorten vermelden van de verspreiding van de soort in de wereld; ook nieuw is dat bij de niet-inheemse soorten wordt vermeldt of de soort alleen verwilderd voorkomt binnen het gebied van de Flora en of hij zich invasief gedraagt (hetgeen slechts voor acht soorten het geval is, zoals het gras *Cenchrus ciliaris* L.). Met al deze nieuwe informatie is de *Zakflora* toch slechts 30 pagina's in omvang toegenomen. Zoals het past in een zakflora wordt alle informatie zeer bondig gepresenteerd zonder afbreuk te doen aan de gebruikersvriendelijkheid van het werk. En dat is een knap resultaat!

De *Zakflora* is in deze tweede bewerking van André van Proosdij nog verder uitgegroeid en mag ook in deze tijd het standaardwerk voor de ABC-eilanden genoemd worden. Voor zowel de professionele botanicus als de geïnteresseerde leek is de *Zakflora* onmisbaar voor het op naam brengen van de planten in het veld. De *Zakflora* geeft de gebruiker daartoe verschillende goede identificatiemogelijkheden en verschaft daarnaast de nieuwste inzichten in de verwantschap van de soorten. Met het vinden van de juiste naam van de plant staat de gebruiker een wereld van informatie tot de beschikking. Moge ook deze editie weer in 10 jaar uitverkocht raken, als symptoom voor een grote belangstelling voor de flora van de ABC-eilanden, resulterend in een hogere waardering en een (nog) beter beheer van deze lokale Caraïbische flora.

Leni Duistermaat

1. A.S.J. van Proosdij. 2001. *Arnoldo's zakflora: wat in het wild groeit en bloeit op Aruba, Bonaire en Curaçao*, ed. 3. Walburg Pers.
2. Angiosperm Phylogeny Group. 2009. An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants: APG III. *Bot. J. Linnean Soc.* 161: 105–121. [APG website: www.mobot.org/MOBOT/research/APweb/ (version 12, July 2012) geraadpleegd 30 januari 2013].